

# Τί είναι ο δημοκρατικός οικονομικός προγραμματισμός

Του Αϊμ. Ζαχαρέα

Ο καθηγητής κ. Ἀγγελόπουλος σ' ένα τελευταίο του άρθρο(1), αναφέρθηκε στο περιεχόμενο του οικονομικού προγραμματισμού στο πλαίσιο μιᾶς γρήγορης ανάπτυξης τῆς χώρας. Φυσικά τὸ γεγονός τῆς ἀναγνώρισης τῆς ἀνάγκης τοῦ οικονομικοῦ σχεδίου καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς φιλελεύθερης ἀστικῆς τάξης ἀποτελεῖ ἕνα φαινόμενο πὺ μὲ προσοχὴ πρέπει νὰ μελετήσῃ καὶ τὸ ἐργατικὸ κίνημα τῆς χώρας μας.

Σήμερα, ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ οικονομικὸς προγραμματισμὸς εἶναι πολὺ τῆς «μόδας». Μέχρι καὶ ἡ Ἰσπανία τοῦ Φράνκο κατήρτισε ἕνα πενταετὲς σχέδιο. Τὸ πρόβλημα ὅμως σήμερα δὲν εἶναι οικονομικὸ σχέδιο ἢ ὄχι. Ἀλλὰ τί «εἶδους» οικονομικὸ σχεδιασμὸ πρέπει νὰ ἐφαρμόσουμε γιὰ τὴν οικονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

Ἡ ἀναγνώριση ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ κ. Ἀγγελόπουλου, τοῦ «πολιτικοῦ» χαρακτήρα τοῦ οικονομικοῦ προγραμματισμοῦ καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ὅτι «ὁ τρόπος ἀντιμετώπισεως τῶν προβλημάτων ἀναπτύξεως εἶναι συνάρτησις τῶν ἰδιαιτέρων συνέπειῶν ἐκάστης χώρας» ἀποτελοῦν σωστὲς ἐκτιμήσεις πὺ δὲν ἐπιδέχονται ἀντίρρηση.

Ὅμως περαιτέρω, ἐγίνε προσπάθεια χαράξεως καὶ ἐνὸς «δημοκρατικοῦ» περιεχομένου τοῦ προγραμματισμοῦ ἀπὸ τὸν κ. Ἀγγελόπουλο.

Σὰν πρότυπο «δημοκρατικοῦ προγραμματισμοῦ» παρουσιάζεται ἡ Γαλλία, «λόγω τοῦ ὅτι κατὰ τὴν ΤΕΛΙΚΗΝ ΤΟΥ (ἢ ὑπογράμμισις δική μου) ἐπεξεργασία συμμετέχουν καὶ ἐκπρόσωποι τῶν ἐν γένει παραγωγικῶν τάξεων...». Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν «δημοκρατικοποίησιν» τοῦ προγράμματος στὴν Ἑλλάδα, ὁ κ. Ἀγγελόπουλος τὴν βλέπει ὅταν τὸ σχέδιο θὰ ἔχει ἡδη καταρτισθῇ ὁπότε «ἀκούονται αἱ ἀπόψεις τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐν γένει παραγωγικῶν καὶ ἐργατικῶν τάξεων καὶ προσδίδεται ὁ χαρακτήρ τῆς δημοκρατικοποιήσεως τοῦ προγράμματος»!!!

Οἱ ἀπόψεις αὐτὲς δὲν βρίσκονται σὲ ἀρμονία μὲ τὴν θέλησιν καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων. Ὅχι μόνον ἀποκλείουν ἀπὸ τὸν οικονομικὸ προ-

γραμματισμὸ τὸ κοινωνικὸ τοῦ περιεχόμενου, δίνοντάς τοῦ ἕνα «τεχνοκρατικὸ» νόημα, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο ἀφήνουν τὴν ἐκλογὴν γιὰ τὸ περιεχόμενο τοῦ προγραμματισμοῦ στὴν κυρίαρχη τάξιν. Ἀλλὰ ὅς πάρουμε τὰ πράγματα μὲ τὴν σειράν.

Ἡ Γαλλία «παρουσιάζεται» σήμερα σὰν ἡ μόνη καπιταλιστικὴ χώρα στὴν ὁποία ὁ προγραμματισμὸς ἔχει χάσει τὸν «ἐνδεικτικὸν» χαρακτήρα καὶ περιέχει τὰ στοιχεῖα ἐνὸς «ἐπιτακτικοῦ» προγραμματισμοῦ. Στὴν οὐσίαν ὅμως τί εἶναι; Ἡ σχεδιοποίησις πὺ ἐφαρμόσθη μετὰ τὸν πόλεμον, τὸ τεχνοκρατικὸ περιεχόμενο τοῦ σχεδίου, μακρυνὰ ἀπὸ σοβαρὸ κοινοβουλευτικὸ ἔλεγχον καὶ χωρὶς ἐπαρκὴ δημοκρατικὴ ἀντιπροσώπευσις τὰ ὅργανα τῆς σχεδιοποίησεως, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα ὄχι μόνον νὰ περιορίσῃ οὐσιαστικὰ τὸν ρόλον καὶ τὴν σημασίαν τοῦ γαλλικοῦ κοινοβουλίου, ἀλλὰ νὰ ἐξαναγκάσῃ ἕναν οικονομολόγον τοῦ κύρους τοῦ François Perroux (Le Hème plan Français 1962) νὰ ἀποφανθῇ λέγοντας, ὅτι ὁλόκληρον τὸ 4ο Γαλλικὸν σχέδιον «ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τῆς κυρίαρχης τάξεως» καὶ ὅτι ὁ τρόπος καὶ ἡ τεχνικὴ τῆς γαλλικῆς σχεδιοποίησεως ἔχει «ἐμπειρικὸν» χαρακτήρα καὶ εἶναι «ἀνεπαρκὴς».

Οἱ ἀπόψεις τοῦ Perroux δὲν ἔχουν μόνον σημασίαν ἀπὸ κοινωνιολογικὴ ἀποψη, ἀλλὰ ἀποκτοῦν ἰδιαίτερη σημασίαν γιὰ τὸ γεγονός ὅτι ὑποβάλλει σὲ κριτικὴ ὁλόκληρην τὴν τεχνικὴν τῆς γαλλικῆς σχεδιοποίησεως ἀναλύοντας καὶ τὴν ἴδιαν τὴν φύσιν τοῦ οικονομικοῦ μοντέλλου πὺ χρησιμοποιήθηκε.

Σύμφωνα μὲ τὸ γαλλικὸ σύστημα σχεδιοποίησεως τὸ Commissariat du plan ἀποτελεῖ τὸ κεντρικὸ ὄργανον τοῦ προγραμματισμοῦ πὺ μελετᾷ ὅλες τὶς δυνατότητες (projections provisoires) πὺ ἀποβλέπουν στὴν αὐξηση κατὰ διάφορα ποσοστὰ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Στὴν προσπάθειαν πὺ γίνεται νὰ ἐκτιμηθῇ ἡ μελλοντικὴ τοῦ ἀνάπτυξιν, καθορίζεται ἀνάλογα καὶ τὸ μελλοντικὸ ἐπίπεδον τῆς ζήτησεως, καὶ κατὰ συνέπειαν, προσπάθεια προσδιορισμοῦ τοῦ ποσοστοῦ ἐπενδύσεων στοὺς διάφορους κλάδους παραγωγῆς. Στὴν προκειμένη περίπτωση καὶ μετὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν προσχεδίων ἀπὸ τὸ Commissariat du plan ἐπεμβαίνει ἡ κυβέρνησις μὲ σκοπὸ νὰ ἐκ-

1. Βλέπε Περιοδικὸν «ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ» τεύχος Μαρτίου 1964, σελ. 430.

λέξει ποιό σχέδιο εύνοει την κατά το μεγαλύτερο ποσοστό αύξηση του έθνικού εισοδήματος σε σχέση με την απασχόληση της εργατικής δύναμης και των υπάρχοντων διαθεσίμων πόρων. Προς τόν σκοπό αυτό υπάρχουν οι λεγόμενες «έπιτροπές θελτιώσεως» που αποτελούν μικτούς οργανισμούς από αντιπροσώπους της κυβέρνησης (τεχνοκράτες), αντιπροσώπους των επιχειρηματιών και των συνδικάτων. Οι έπιτροπές αυτές περικυκλωμένες από τους τεχνικούς του Commissariat du plan βρίσκονται σε άμεση εξάρτηση από την κυβέρνηση και σπανιότατα έλέγχονται από την Βουλή.

Ο Γαλλικός οικονομικός προγραμματισμός αποβλέπει να διαγράψει «ποσοτικά» μόνον το μέλλον, χωρίς να ενδιαφέρεται και σε έναν ποιοτικό μετασχηματισμό της οικονομικής ανάπτυξης, έχοντας έναν καθαρό «τεχνικό» χαρακτήρα και πολύ λιγώτερο «πολιτικό, κοινωνικό» περιεχόμενο. Όσον αφορά δε την «δημοκρατικότητά» του, είναι γνωστό, ότι από τα τέσσερα γαλλικά οικονομικά σχέδια που έγιναν μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο το Ι και το ΙΙΙ δέ ν έ τ έ θ η κ α ν κ ά ν γ ι ά ν ά έ γ κ ρ ι θ ο ύ ν ά π ο τ ή ν Β ο υ λ ή. Το δεύτερο, μπόρεσε ή Βουλή να έγκρίνει τις γενικές γραμμές, ενώ του τέταρτου ένέκρινε μόνο από τρία (3) άρθρα (!) ενώ το πρόγραμμα είχε αρχίσει να εφαρμόζεται.

Είναι χαρακτηριστικό το σχόλιο που έγραψε ένα από τα πιο έγκυρα έντυπα του δυτικού κόσμου ο Economist για το Άνώτερο Συμβούλιο του σχεδίου μέσα στο οποίο αντιπροσωπεύονται όλες οι κατηγορίες, και που θα έπρεπε να συζητούν τον προσανατολισμό του σχεδίου, να έλέγχουν την εκτέλεσή του και να συζητούν με την κυβέρνηση. «Το μυστικό της γαλλικής έπιτυχίας — γράφεται στον Economist — βρίσκεται στο γεγονός ότι το Άνώτερο Συμβούλιο είναι έντελώς κοιμισμένο και χωρίς έξουσία».

Από καθαρά οικονομική άποψη το ΙΥ Γαλλικό σχέδιο βασικά προβλέπει να ενισχύσει την θέση της Γαλλίας στον χώρο της Κοινής Αγοράς, ή δε προσπάθεια θετικής ενίσχυσης του ίσοζυγίου πληρωμών συνδέεται με την αύξηση του εισοδήματος, των επενδύσεων και της απασχόλησης κυρίως στην βιομηχανία.

Κατά την άποψη του Ρενουζ το τεράστιο πρόβλημα της συγκέντρωσης και της επέκτασης της δύναμης των μονοπωλίων στην Γαλλία και στην Εύρώπη, δεν αντιμετωπίζεται καθόλου, παρ' όλο που επιδρούν άμεσα πάνω στο οικονομικό σχέδιο. Ο έλεγχος επίσης πάνω στίς έντονες πληθωριστικές τάσεις είναι σχεδόν ανύπαρκτος, ή δε έλλειψη σοβαρής αντιμετώπισης αυτού του διαρθρωτικού φαινομένου που υπάρχει στην Γαλλία, και σε μία σειρά άλλες χώρες, δημιουργεί την δυνατότητα να μπει «φρένο» στην αύξηση των μισθών ή

να εφαρμοσθεί μία «ίεραρχία» στην κατάνάλωση σύμφωνα με την μονοπωλιακή λογική.

Είναι αδύνατο, αναφέρει και πάλι ο Ρενουζ, να δημοκρατικοποιηθεί ή διανομή των εισοδημάτων χωρίς την δημοκρατικοποίηση των στόχων και του τρόπου διοίκησης των επιχειρήσεων, όλων των επιχειρήσεων, οικονομικών, τραπεζικών. Η δημοκρατικοποίηση της διανομής και της διοίκησης επιφέρει μία ριζοσπαστική αλλαγή στις σχέσεις μεταξύ των δυνάμεων που υποστηρίζουν τόσο το «ένδεικτικό» σχέδιο, όσο και την φιλελεύθερη πολιτική.

Αυτό είναι με λίγα λόγια το πραγματικό περιεχόμενο του Γαλλικού σχεδίου, που σε μεγάλο βαθμό με «έλληνική» μορφή προτείνεται από τον κ. Άγγελόπουλο. Όσον αφορά για το Ιταλικό σχέδιο, παρ' όλο που ή διαδικασία του όπωσδήποτε είναι δημοκρατικώτερη από εκείνη της Γαλλίας, εν τούτοις οικονομικός προγραμματισμός ουδέποτε εφαρμόσθηκε στην Ιταλία, και αυτό, αν θέλουμε να κυριολεκτήσουμε. Το σχέδιο Vanoni βασικά απέβλεπε στην αύξηση του εισοδήματος, το δε τελευταίο σχέδιο που έπεξεργάστηκε ή έπιτροπή του οικονομικού προγραμματισμού, σύμφωνα με τα λόγια του αντιπροέδρου της, καθηγ. Pascuale Savaceno, είναι ένα «προσχέδιο» ενός σχεδίου που πρέπει να καταρτισθεί.

Και για ν' αντιμετωπίσουμε τα πράγματα σοβαρώτερα, συνολικός προγραμματισμός δεν υπάρχει σ' ένα σχέδιο όπου τ' ατομικά συμφέροντα σε συνεργασία με το κράτος, καθορίζουν την βασική έκλογή για το τί θα παραχθεί και πώς θα παραχθεί.

Ο οικονομικός προγραμματισμός πρέπει να περιλαμβάνει στους αντικειμενικούς σκοπούς του και στην διάρθρωσή του μία γραμμή δημοκρατικής ανάπτυξης που θα συνοδεύεται από την επέκταση των πολιτικών και κοινωνικών ελευθεριών των εργαζομένων γενικά, αντίθετος σε μία κατεύθυνση υποστήριξης των συμφερόντων του μονοπωλιακού κεφαλαίου. Από δώ καθορίζεται και ο τύπος της ανάπτυξης που θέλουμε να δώσουμε στη χώρα. Εάν ο «τύπος» του προγραμματισμού αποβλέπει μόνο να «διορθώσει» ώρισμένες άνωμαλίες που εκδηλώνονται στον μηχανισμό της αγοράς και δεν αποβλέπει να επέμβει μετασχηματίζοντας τη σημερινή διαδικασία συσσώρευσης, τότε προφανώς δεν μπορεί να μιλάμε για οικονομικό σχέδιο.

Εμείς ενδιαφερόμαστε για ένα δημοκρατικό οικονομικό προγραμματισμό.

Αυτό σημαίνει ότι δεν πρόκειται για την έπεξεργασία ενός «τεχνικού» σχεδίου, που μεθοδικά θα είναι διαγραμμαμένο από το Υπουργείο Συντονισμού ή από καμμία έπιτροπή έγκεφάλων, αλλά πρόκειται για ένα οργανικό σχέδιο που θα έχει αντικειμενικό σκοπό την οικονομική και κοινωνική αναγέννηση της χώρας.

Τὰ βασικά προβλήματα πού θά ἀντιμετωπίσει ἓνα σωστό καί πλήρες οἰκονομικό σχέδιο, δέν εἶναι ἄγνωστα. Ἀπό πολὺ καιρὸ ἔχουν ἐκφρασθεῖ μὲ τοὺς σκληροὺς ἄγῶνες τῶν ἐργαζομένων, τῆς νεολαίας καὶ τῶν ἄλλων κοινωνικῶν στρωμάτων.

Οἱ ἐργαζόμενοι δέν συμφωνοῦν μὲ ἓναν προγραμματισμὸ πού ἔχει σὰν σκοπὸ τὴν ἐπέκταση τοῦ σημερινοῦ μηχανισμοῦ ἀναπτυξης, μὲ τὴν δημιουργία ὠρισμένων «μονάδων» σὲ διάφορους τομεῖς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ἢ πού ἀποβλέπει νὰ ἐπιτύχει κάτι παραπάνω ἀπ' ὅ,τι ὑπάρχει σήμερα (αὔξηση τοῦ εἰσοδήματος, αὔξηση τῆς ἀπασχόλησης κλπ.) ἀλλὰ οὐσιαστικὰ πρόκειται γιὰ κάτι ἄλλο.

Ἐμεῖς ἀπορρίπτουμε ἓναν τέτοιο προγραμματισμὸ, γιατί μολονότι μ' ἓναν τρόπο μπορεῖ νὰ ἐπιδράσει πάνω στὴν αὔξηση τοῦ εἰσοδήματος, καθὼς ἐπίσης καὶ στὴν μείωση τῆς δυσαρμονίας πού ὑπάρχει μεταξύ τῶν διαφόδων περιοχῶν τῆς χώρας (τὸ φαινόμενο τοῦ «δυσαδισμού», dualisme), ἐν τούτοις, μιὰ ἐπέκταση αὐτῆς τῆς μορφῆς θά εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν συνέχιση καὶ ἀκόμα περισσότερο τὴν χειροτέρευση τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κόστους, πού εἶναι τὸ τίμημα τῆς κυριαρχίας τῶν μονοπωλιακῶν ὀργανισμῶν στὴν Ἑλλάδα.

Ἐνας προγραμματισμὸς τέτοιου εἴδους τείνει νὰ συνεχίζει, πίσω ἀπὸ ἓνα παραθὰν μειώσεως τῆς δυσαρμονίας μεταξύ διαφόρων τμημάτων καὶ περιοχῶν τῆς χώρας, τὴν πραγματικότητα τῆς ἐκμετάλλευσης τῶν ἐργαζομένων σὲ συνθήκες κυριαρχίας (καὶ μάλιστα ἐπέκτασης αὐτῆς τῆς κυριαρχίας) τῶν μονοπωλίων, πού στὴν περίπτωση τῆς Ἑλλάδας ἐκφράζει τὴ βασικὴ ἀντίθεση πού ὑπάρχει μεταξύ τοῦ κοινωνικοῦ χαρακτήρα τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοποίησης. Μιὰ ἀντίθεση πού δέν λύνεται ἀκόμα καὶ στὸ «κράτος τῆς εὐημερίας» πού προπαγανδίζουν οἱ δυτικοὶ οἰκονομολόγοι. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὁ προγραμματισμὸς στὶς καπιταλιστικὲς χῶρες ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ὀργανικὴ ἀνικανότητα τοῦ συστήματος, πού βασίζεται στὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, νὰ κατευθύνει τὴν παραγωγή πρὸς σκοπούς, πού ἀποβλέπουν στὴν κοινωνικὴ ἀνάπτυξη.

Μιὰ σωστὴ ἀνάπτυξη τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας πρέπει νὰ χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ βαθειὰ ἐπεξεργασία καὶ ἓναν σωστὸ προοδευτικὸ ἐμπλουτισμὸ ὅχι μόνον τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐργαζομένων, μὰ ἀκόμα περισσότερο τῶν πολιτικῶν καὶ πολιτιστικῶν ἀναγκῶν πού πρέπει νὰ ἱκανοποιοῦνται ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη τῆς παραγωγῆς.

Σήμερα ὅμως (γιὰ νὰ ἀναφερθοῦμε σ' ἓναν μόνο τομέα), ἀντὶ νὰ καθορίζεται μιὰ ἱεραρχία τῆς κατανάλωσης πού βασίζεται στὴν ἐκλογή καὶ στὶς πραγματικὲς ἀνάγκες τῆς ὁλότητος, ἀντίθετα παρατηροῦμε ὅτι ἀκόμα καὶ ἡ κατανάλωση καθορίζεται μὲ τρόπο πού εὐκολύνει τὴν ἐπέκταση τῆς μονοπωλιακῆς παραγωγῆς καὶ τὴν

δημιουργία κερδῶν. Ἡ αὔξηση τῆς διαφοράς μεταξύ τῆς τεχνητῆς αὔξεσης ὀρισμένων εἰδῶν κατανάλωσης καὶ τοῦ χαμηλοῦ ἐπιπέδου τῶν βασικῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν (ἐκπαίδευση, κοινωνικὴ ἀσφάλιση κλπ.), εἶναι μιὰ ἄμεση ἐκδήλωση τῶν συνεπειῶν πού ἔχει γιὰ τὴν χώρα ἡ ἀνυπαρξία οἰκονομικοῦ προγράμματος ἢ ἡ ἐφαρμογὴ του πρὸς τὸ συμφέρον τῶν μονοπωλίων.

Ἐπομένως, ἀπορρίπτουμε ἓναν προγραμματισμὸ πού σκοπὸ ἔχει νὰ διορθώσει, ἀποστερίωσις σημερινῆς αὐθόρμητες τάσεις τῆς ἀγορᾶς καὶ δέχεται ν' ἀκολουθήσει μιὰ διαδικασία ἀνάπτυξης, μέσα στὰ ὅρια τῆς μονοπωλιακῆς ἐπέκτασης πού σήμερα στὴν πράξη ἐφαρμόζεται στὴ χώρα μας.

Ἐνας προγραμματισμὸς ὅπως ἐμεῖς τὸν θέλουμε, σὲ καμμιά περίπτωση δέν μπορεῖ ν' ἀποβλέπει στὴν αὔξηση τοῦ εἰσοδήματος, τῆς παραγωγῆς, ἢ ἀκόμα καὶ σὲ μιὰ δικαιότερη κατανομή του.

Φυσικὰ ἡ αὔξηση τῆς παραγωγῆς εἶναι ἀπαραίτητη, ἀλλὰ ὅπωςδήποτε δέν εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸ πῶς πραγματοποιεῖται καὶ ἀπὸ τὸ τί παράγεται.

Ἐμεῖς ὑποστηρίζουμε τὴν ἐφαρμογὴ ἓνός οἰκονομικοῦ σχεδίου πού ἀκολουθεῖ μιὰ πορεία ἀνάπτυξης ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνη πού θέλουν τὰ μονοπώλια, διαφορετικὴ, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἓνας τέτοιος προγραμματισμὸς σὰν κεντρικὴ του ἐπιδίωξη πρέπει νὰ ἔχει (καὶ σὰν τελικὸ τοῦ σκοποῦ) τὴν κατάκτηση νέων οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν συνθηκῶν πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν εὐρειῶν λαϊκῶν μαζῶν. Αὐτὸ δέν σημαίνει μόνο μεγαλύτερους μισθοὺς, ἀλλὰ στὴν ἀπόκτηση οὐσιαστικῶν δικαιωμάτων πού ἔχουν οἱ ἐργαζόμενοι, τὸ δικαίωμα ἐργασίας γιὰ ὅλους, τὸ δικαίωμα τῆς ἐκπαίδευσης, τὸ πρόβλημα τῆς κατοικίας, τῆς ἐπαρκοῦς κοινωνικῆς ἀσφάλισης κλπ. Αὐτὸ θά πρέπει νὰ συνοδευτεῖ μὲ τὴν λύση τοῦ ἀγροτικοῦ προβλήματος, μὲ τὴν ἐνίσχυση τῶν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων, πού θά περιλαμβάνουν τὴν ἐλληνικὴ οἰκονομία στὸ σύνολό της, καὶ δέν θά δημιουργοῦν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ «πόλους» ἀνάπτυξης (Ἀθήνα - Θεσσαλονίκη) καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀφήνοντας περιοχὲς ἐγκαταλελειμμένες.

Εἶναι γνωστὴ ἡ σημασία πού ἔχει ἡ σωστὴ διάρθρωση τῶν ἐπενδύσεων (ἐθνικά, τοπικά), γιὰ τὴν ἀπορρόφηση τοῦ ἐργατικοῦ πλεονάσματος. Ἡ διάρθρωση τῶν ἐπενδύσεων, καθορίζει καὶ τὴν «δυναμικὴ» τῆς οἰκονομίας στὸ σύνολό της. Τὰ περισσότερα οἰκονομετρικὰ μοντέλλα πού χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τὶς καπιταλιστικὲς χῶρες (καὶ πού οὐσιαστικὰ βασίζονται στὸ γνωστὸ μοντέλλο Harrot Domar προβλέπουν μιὰν αὔξηση τοῦ εἰσοδήματος σὲ σχέση μὲ τὴν κατανάλωση καὶ τὴν ἐπένδυση, μὲ θάση τὴ γνωστὴ σχέση  $R = C +$  (εἰσόδημα = κατανάλωση + ἐπένδυση). Τὸ I, ἐν προκειμένῳ, ἀντιπροσωπεύει τὸ σύ-

νόλο τῶν ἐπενδύσεων, παραγωγικῶν καὶ ἀντιπαραγωγικῶν. Ἐπομένως αὐτὸ ποὺ ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, εἶναι νὰ δοῦμε ποιό μέρος ἀπὸ τὶς ἐπενδύσεις (1), κατευθύνεται πρὸς παραγωγικοὺς σκοποὺς.

Τὸ εἰσόδημα ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα στοιχεῖα κατανάλωσης καὶ ἐπένδυσης ( $R = C + C1... + I1 + I2 + ...$ ). Γιὰ μιὰ οἰκονομία ὑποανάπτυκτη ὅπως ἡ δική μας, τὸ πρόβλημα τῆς μείωσης τῶν ἀντιπαραγωγικῶν ἐπενδύσεων καὶ τῆς ἄχρηστης κατανάλωσης, μπαίνει ἐπιτακτικὸ, γιὰ τὸ ὅτι ἐκτὸς τῶν ἄλλων θαρύνει ἄμεσα καὶ τὸ ἰσοζύγιο πληρωμῶν.

Ἐπομένως, εἶναι ἀνάγκη, νὰ δοθεῖ μιὰ διαφορετικὴ κατεύθυνση τόσο στὴν παραγωγικὴ διαδικασία, ὅσο καὶ στὴν κατανάλωση (καὶ σ' αὐτὸ συμφωνεῖ ὁ κ. Ἀγγελόπουλος). Ἀπαραίτητη ὁμῶς συνθήκη γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ εἶναι ἡ ἐπέκταση τῶν εἰδῶν κατανάλωσης πρώτης ἀνάγκης, αὐτὸ ποὺ ὀνομάζεται «κοινωνικὴ κατανάλωση». Τὸ γεγονὸς αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ συνοδευτεῖ μὲ τὸν περιορισμὸ τῆς δύναμης ποὺ ἀσκοῦν οἱ μονοπωλιακοὶ ὀργανισμοί, γιὰ τὸ ὅτι ἀφορᾷ τὴν ἀκολουθητέα πολιτικὴ, μὲ τελικὸ σκοπὸ, ἡ διάρθρωση τοῦ οἰκονομικοῦ σχεδίου, νὰ μὴν εἶναι ἀποτέλεσμα ἐνεργείας μιᾶς ἐλίτε τεχνοκρατῶν (χωρὶς καθόλου νὰ ὑποτιμᾶται ἡ σημασία τοῦ ἐξειδικευμένου προσωπικοῦ) κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν μονοπωλίων, ἀλλὰ ἕνας προγραμματισμὸς ἐξειδικευμένος ἀπὸ διάφορα ΚΕΝΤΡΑ ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ μιὰ πραγματικὴ δημοκρατικὴ ἐξουσία.

Σήμερα, ὅταν ἰσχυρίζομαστε ὅτι τελικὸς σκοπὸς τοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ εἶναι μιὰ πραγματικὴ καὶ ταχεῖα καλυτέρευση τῶν συνθηκῶν ζωῆς τῶν ἐργαζομένων, δὲν σημαίνει ὅτι ἀποδεχόμαστε τὰ διάφορα «μοντέλλα» ἀνάπτυξης ποὺ παρουσιάζονται ἀπὸ τοὺς δυτικοὺς οἰκονομολόγους καὶ πολὺ σωστὰ ὁ κ. Ἀγγελόπουλος ἐπικρίνει τὶς μιμητικὲς τάσεις (ποὺ ἄς σημειωθεῖ ὅτι δὲν εἶναι καθόλου εὐφυεῖς) ὀρισμένων Ἑλλήνων οἰκονομολόγων. Ὁ δημοκρατικὸς προγραμματισμὸς πρέπει νὰ ἔχει προσανατολισμὸ στὴν σφαῖρα τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς κατανάλωσης, τὰ ἰδανικὰ καὶ τὶς ἐλπίδες ποὺ κατὰ τρόπο αὐτόνομο καὶ ἀνεξάρτητο ἐκφράζονται ἀπὸ τοὺς ἐργαζομένους στὶς συνδικαλιστικὲς καὶ πολιτικὲς τοὺς ὀργανώσεις, λαμβάνοντας σοβαρὰ ὑπ' ὄψη τὶς ὑπάρχουσες κοινωνικὲς ἀντιθέσεις ποὺ ἐκφράζονται ἀπὸ τοὺς ἄγῶνες τῶν ἐργαζομένων γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή τους ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευση. Καὶ ἀκριβῶς κύριο περιεχόμενο ἑνὸς πραγματικοῦ δημοκρατικοῦ προγραμματισμοῦ πρέπει νὰ εἶναι τὰ ἰδανικὰ καὶ οἱ ἐλπίδες τῶν τισμὸς ἐπομένως πρέπει νὰ εἶναι τὸ ὄργανο ἐργαζομένων. Ὁ οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς γι' αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς καὶ ὅχι ἕνα τεχνικοοικονομετρικὸ μοντέλλο στὸ ὁποῖο οἱ ἄγῶνες καὶ τὰ ἰδανικὰ τῶν ἐργαζομένων πρέπει νὰ ὑποτάσσονται.

Ἡ ἀνισότητά ποὺ ὑπάρχει στὴν κατανομή τοῦ εἰσοδήματος στὴν Ἑλλάδα καὶ ποὺ ἔχει ἐπισημανθεῖ ἀπὸ μιὰ σειρά οἰκονομολόγους, εἶναι συνέπεια ἑνὸς ὀξύτατου προβλήματος τῆς χώρας μας μὰ καὶ τῆς σύγχρονης κοινωνίας γενικώτερα. Ἡ ἀνισότητα αὕτη ἐκφράζει βασικὰ τὴν ἀντίθεση μεταξὺ τοῦ κοινωνικοῦ χαρακτήρα τῆς παραγωγῆς ἀπὸ τὴν μιὰ καὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοποίησης ἀπὸ τὴν ἄλλη, στὴν σημερινὴ ἐπεκτατικὴ φάση τῶν μονοπωλίων στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἀντίθεση αὕτη στὴν χώρα μας ἐκφράζεται ἀπὸ τὴν μιὰ μερίᾳ μὲ τὸ τεράστιο κύμα μετανάστευσης (ἐσωτερικῆς - ἐξωτερικῆς), τὴν προλεταριοποίηση σημαντικῶν στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ, τὴν προοδευτικὴ κινητοποίηση τῶν γυναικῶν στὴν παραγωγικὴ διαδικασία. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, μὲ τὴν ἐπέκταση τῆς μονοπωλιακῆς συσσώρευσης σ' ὅλες τὶς φάσεις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς κυκλοφορίας, στὴν προσπάθεια καθυπόταξης τῶν ἐργαζομένων μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν διαδικασία τῆς παραγωγῆς στὴν λογικὴ τῆς καπιταλιστικῆς ἀποδοτικότητας, στὸ χαμηλὸ ποσοστὸ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ποὺ διατίθεται γιὰ τὴν μισθωτὴ ἐργασία, στὴν συνεχῆ αὐξηση τῶν ἀντιπαραγωγικῶν δαπανῶν κλπ. Ἡ ἀνισότητα αὕτη ἔχει τὴν ρίζα τῆς στὴν πολυπλοκὴ διαδικασία κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία σχηματίζεται τὸ εἰσόδημα. Ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη διδάσκει ὅτι ὁ τρόπος σχηματισμοῦ τοῦ εἰσοδήματος ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο κατανέμεται. Καὶ ἰδιαίτερα κάτω ἀπὸ τὶς συνεχεῖς διεκδικήσεις τῶν ἐργαζομένων ἐπιδρᾷ καὶ πάνω στὴν σύνθεση τῆς ζήτησης, στὸ ποσοστὸ τοῦ κέρδους, στὶς ἐπενδύσεις, στὴ συσσώρευση κλπ. Γιὰ νὰ ὑπερπηδηθοῦν ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμπόδια εἶναι ἀναγκαῖο νὰ παρθοῦν ἀποφασιστικὰ μέτρα πάνω στὸν ἴδιο τὸν μηχανισμό τῆς παραγωγῆς καὶ στὴν διαδικασία τῆς συσσώρευσης. Οἱ ἐπεμβάσεις αὐτές, ἀπὸ πρακτικὴ ἄποψη, ἐκφράζονται μὲ μιὰ οἰκονομικὴ πολιτικὴ ποὺ προοδευτικὰ περιορίζει τὰ ὑπερέσοδα τῶν μονοπωλίων, μὲ τὴν προοπτικὴ κατάργησης τῆς ἐκμετάλλευσης τῶν ἐργαζομένων. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς ἀποκτᾷ μιὰ ξεκάθαρη γραμμὴ καὶ διαπνέεται ἀπὸ τὴν δικιὰ του ἐσωτερικὴ λογικὴ.

Ἡ Ἑλλάδα χώρα μὲ ἀνεπτυγμένες καπιταλιστικὲς σχέσεις καὶ μὲ καθυστερημένη οἰκονομία, χαρακτηρίζεται ἀπὸ χαμηλὸ κατὰ κεφαλὴ εἰσόδημα, ἀπὸ ἕναν μεγάλο ἀριθμὸ ἀνέργων καὶ ὑποαπασχολουμένων καὶ μὲ ἐλάχιστο ποσοστὸ ἐπενδύσεων ποὺ προσφέρεται γιὰ παραγωγικοὺς σκοποὺς. Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθήκες ὁ οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς πρέπει νὰ κατευθύνεται βασικὰ στὴν αὐξηση τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐργασίας, στὴν αὐξηση τῶν ἐπενδύσεων στὴν βιομηχανία, γεωργία, τέλος στὴν αὐξηση τῆς ἀπασχόλησης. Ἐδῶ παρουσιάζεται μὲ ἐντονὴ μορφή τὸ πρό-

βλημα της σχέσης εισοδήματος εργασίας και αύξησης των παραγωγικών επενδύσεων. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι πρόκειται για ένα δύσκολο πρόβλημα που παρουσιάζεται πιο έντονο σε μια υποανάπτυκτη χώρα που έχει άμεση ανάγκη από την ταχεία άνοδο του ρυθμού της συσσώρευσης. Υπάρχουν στην προκειμένη περίπτωση απόψεις που ισχυρίζονται ότι εν όψει οικονομικού προγραμματισμού, και ιδιαίτερα κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες που σήμερα βρίσκεται η Ελλάδα, μια αύξηση των ατομικών εισοδημάτων και της κατανάλωσης και ταυτόχρονη αύξηση της αποταμίευσης και των επενδύσεων, για την εκβιομηχάνιση, τον εκσυγχρονισμό της γεωργίας, την εκπαίδευση, την κοινωνική ασφάλιση κλπ. αποκλείονται. Λοιπόν τί πρέπει να γίνει; Κατανάλωση για σήμερα, ή πραγματοποίηση επενδύσεων για αύξημένη κατανάλωση αύριο;

Τα πράγματα όμως δεν είναι έτσι. Ένας οικονομικός προγραμματισμός που εξειδικεύεται σε όρους: εισόδημα, αποταμίευση, απασχόληση, κατανάλωση, περιορίζει τα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, χωρίς να τροποποιεί τα βασικά χαρακτηριστικά του είδους της ανάπτυξης.

Εμείς ισχυριζόμαστε ότι ο οικονομικός προγραμματισμός πρέπει να αποβλέπει τόσο στην αύξηση του εισοδήματος των εργαζομένων, όσο και των παραγωγικών επενδύσεων. Πράγμα που δεν σημαίνει συμπύκνωση της κατανάλωσης, μα ουσιαστικά μια μεταβολή στην εσωτερική σύνθεση των δύο μεγάλων παραγόντων. Της αποταμίευσης και της κατανάλωσης. Το ποσοστό του εθνικού εισοδήματος που κατευθύνεται για την κατανάλωση και τις επενδύσεις, πρέπει ν' αποκτήσει καθαρά «παραγωγικό» χαρακτήρα, με την έννοια ότι οι επενδύσεις στρέφονται για την παραγωγική ενίσχυση της βιομηχανίας, της γεωργίας κλπ., και από την άλλη σε μια αύξηση της «κοινωνικής κατανάλωσης» που απαραίτητα πρέπει να συνοδεύεται από αύξηση της κρατικής συσσώρευσης και της επένδυσης σε σταθερό κοινωνικό κεφάλαιο. Από ουσιαστική άποψη, πρόκειται να πραγματοποιηθεί αύξηση των επενδύσεων και της κατανάλωσης με την παραγωγική έννοια που έχουν οι όροι σε σχέση με τις αντιπαραγωγικές επενδύσεις και τις διάφορες δαπάνες. Η σαφής διάκριση μεταξύ των δύο τύπων επενδύσεων και κατανάλωσης (παραγωγικές - αντιπαραγωγικές) βρίσκονται στο κέντρο των τελικών σκοπών ενός δημοκρατικού προγραμματισμού.

Θα πρέπει όπωσδήποτε να ξεκαθαριστεί ότι δεν υπάρχει καμιά αντίφαση μεταξύ της αύξησης του εισοδήματος των εργατών, αγροτών, γενικότερα των εργαζομένων, που συνεπάγεται άμεση αύξηση του χρηματικού εισοδήματος, έμμεσα δέ αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων σε κοινωνικό σταθερό κεφάλαιο, και αύξηση

των παραγωγικών επενδύσεων στους κλάδους εκείνους της οικονομίας, ή ενίσχυση των οποίων είναι πρωταρχικής σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη. Ουσιαστικά τρέφεται για δυο παράγοντες οικονομικής ανάπτυξης που ενσωματούμενοι σ' έναν προγραμματισμό που δια μέσου του κρατικού παράγοντα επεμβαίνει στον μηχανισμό της παραγωγής και της ιδιοποίησης του εθνικού εισοδήματος, ανοίγει δρόμους για ένα αύξημένο επίπεδο ανάπτυξης, στο πλαίσιο μιας πιο όρθολογιστικής και πλήρους απασχόλησης των ανθρώπινων και υλικών πηγών, και μιας μεγαλύτερης αποδοτικότητας του οικονομικού συστήματος. Τα παραπάνω εξυπακούουν:

1. Αύξηση της δημόσιας συσσώρευσης που βασίζεται στην δραστική μείωση των κερδών και των υπερεσόδων των μονοπωλίων, επεμβαίνοντας και πάνω στο φαινόμενο της αὐτοχρηματοδότησης που παρουσιάζεται ιδίως στα ξένα μεγάλα συγκροτήματα.

2. Μιαν πολιτική μείωσης των αντιπαραγωγικών δαπανών που κοινωνικά είναι αντιοικονομικές και άσύμφορες. Περιορισμός μιας σειράς κατηγοριών εισοδημάτων, που συνδέονται με την αντιπαραγωγική κατανάλωση, καθώς επίσης περιορισμός στις παρασιτικές και ουσιαστικά αντικοινωνικές επενδύσεις.

3. Μια διαφορετική κατεύθυνση του απασχολούμενου κεφαλαίου, δημόσιου και ιδιωτικού, που δεν ανταποκρίνεται σήμερα στις πρωταρχικές ανάγκες της ολότητας.

4. Μια πολιτική επενδύσεων στην βιομηχανία και στην γεωργία, που δεν θα δημιουργεί μόνο «πόλους» ανάπτυξης, αλλά οργανικά θα συμπεριλαμβάνει το σύνολο της χώρας.

5. Μια πολιτική αύξησης της παραγωγικότητας και του εισοδήματος, βασισμένη στην πλήρη απασχόληση, στην εξασφάλιση της μετανάστευσης που έχει σαν αποτέλεσμα την καταστροφή κοινωνικού πλούτου, στον ταχύ μετασχηματισμό της γεωργίας, στον εκσυγχρονισμό του συστήματος διανομής, στην αναδιοργάνωση του δημόσιου τομέα της οικονομίας.

Όμως, μια πολιτική όπως σε γενικές γραμμές περιγράφηκε πιο πάνω, έρχεται σε αντίθεση με την σημερινή διάρθρωση της παραγωγής και του μηχανισμού της αγοράς. Έδω εμφανίζεται και ένα άλλο χαρακτηριστικό του δημοκρατικού προγραμματισμού. Ο αντιμονοπωλιακός του χαρακτήρας. Έδω επίσης εμφανίζεται και το πρόβλημα λειτουργίας της αγοράς στις συγκεκριμένες συνθήκες της Ελλάδας.

Ουσιαστικά σήμερα η λειτουργία της κατευθύνεται από τις θελήσεις των μεγάλων μονοπωλιακών μονάδων, που κυριολεκτικά κυριαρχούν πάνω στην μικρή και στενή αγορά της χώρας μας. Έπομένως είναι ανάγκη να τροποποιηθεί η λειτουργία της, πράγμα που μπορεί να γίνει μόνο με σοβαρές αλλαγές, από μια επέκταση

τῆς δημόσιας ἐπιχείρησης, ἀπὸ μιᾶ ἀποτελεσματικῆ πολιτικῆ πού θὰ ἐξασκεῖται σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ κυρίως στὸν πιστωτικό, δημόσιο καὶ χρηματιστικὸ τομέα. Φυσικὰ ἐν προκειμένῳ δὲν ἐπιχειρεῖται κατάργηση τῆς ἀγορᾶς, ἀλλὰ ἕνας σωστὸς προσανατολισμὸς τῆς πού θὰ πραγματοποιεῖται διὰ μέσου τῆς ἐξαφάνισης τῆς κυριαρχίας τῶν μονοπωλιακῶν ὁμάδων, καὶ τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς δημόσιας ἐπέμβασης ἀπὸ τὴν σημερινή τῆς ὑποταγή, στίς ἐκάστοτε ἐπιδιώξεις τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου. Στὴν σημερινή φάση (τόσο στὴν Ἑλλάδα ὅσο καὶ στίς ἄλλες χῶρες) πού ὅλες οἱ δραστηριότητες ἀλληλοσυμπλέκονται, καὶ μὲ τὴν παρουσία μιᾶς ἀγορᾶς οὐσιαστικὰ ὑποταγμένης στὰ μονοπώλια (ντόπια καὶ ξένα) κάθε ἀποτελεσματικὸς μετασχηματισμὸς, μερικὸς ἢ τμηματικὸς τῆς οἰκονομικῆς διάρθρωσης, ἀπαιτεῖ τὴν ἀνάγκη ἀνάλογου μετασχηματισμοῦ τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος στὸ σύνολό του. Θέσεις ὅπως αὐτὲς πού ὑποδεικνύονται, προϋποθέτουν ἀντίθετη στάση ἐναντίον τῶν μονοπωλιακῶν συμφερόντων. Κατὰ συνέπεια θὰ εἶχε περιορισμένα ἀποτελέσματα μιὰ ἐπέμβαση π.χ. πάνω στὴν ζήτηση διὰ μέσου τῆς πιστωτικῆς πολιτικῆς καὶ μιᾶς μηχανικῆς ἐπάρκειας τῆς προσφορᾶς χωρὶς μιὰ ἐπέμβαση πάνω στὴν ἴδια τὴν προσφορά.

Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς μισθωτικὲς διεκδικήσεις πού αὐτὲς καθ' ἑαυτὲς εἶναι ἀνίκανες νὰ τροποποιήσουν τὸ εἶδος τῆς ἀνάπτυξης πού ἀκριβῶς αὐτῆς τῆς τροποποίησης εἶναι συνθήκη ἀπαραίτητη.

Σὰν συνέπεια ὅσων ἐξετέθησαν θγαίνει ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ προγραμματισθεῖ ὅτιδήποτε καὶ τὸ ὑπόλοιπο νὰ μείνει χωρὶς ἀλλαγές. Ὁ οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς εἶναι «σφαιρικός» μὲ τὴν ἔννοια ὅτι πρέπει ν' ἀντιμετωπίζει ἀπαραίτητα ὅλα τὰ διάφορα προβλήματα σ' ὅλα τὰ διαφορετικὰ ἐπίπεδα. Καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζει τὶς σχέσεις τῆς παραγωγῆς μὲ τὴν ἀνταλλαγή, πάνω στὴν ὁποία βασίζεται ἡ σημερινή οἰκονομικοκοινωνικὴ ἰσορροπία.

Ἐνα λεπτὸ θέμα στὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ἐπανέλθουμε εἶναι τὸ πρόβλημα ἀμοιβῆς τῆς ἐργατικῆς δύναμης. Ἀρκετὲς φορές πάνω στίς συζητήσεις γιὰ τὴν σχέση ἐπένδυσης - κατανάλωσης, προωθεῖται ἡ σκέψη γιὰ ἕναν προγραμματισμὸ περισσότερο ἢ λιγώτερο ἐλαστικὸ γιὰ τοὺς μισθοὺς. Ὑπάρχει φυσικὰ ἐδῶ μιὰ σκόπιμη σύγχυση ὅσο ἀφορᾷ τὴν σχέση αὐξησης τῶν μισθῶν, αὐξησης τῆς κατανάλωσης, πού σὰν συνέπεια ἔχει τὴν αὐξηση τῶν τιμῶν. Μὰ τὸ νὰ συνδέεις τὴν αὐξηση τῶν μισθῶν καὶ τὴν αὐξηση τῆς κατανάλωσης εἶναι σὰν νὰ διακωιδίζεις τὴν σημερινή διανομὴ τῆς κατανάλωσης ἀνάμεσα στίς διάφορες τάξεις. Μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοια ὁ προγραμματισμὸς θὰ ὑποχρέωνε τοὺς ἐργαζομένους νὰ μὴν

ζητήσουν ἔστω καὶ τὴν ἐλάχιστη αὐξηση τῆς συμμετοχῆς τους στὴν διανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἐτσι ἡ ἀνισότητα ἀνάμεσα στὰ εἰσοδήματα θὰ παρέμενε. Ἐπίσης, ὑπάρχει ἀνησυχία καὶ σ' ὠρισμένους ἐπειδὴ ὑπάρχει ἀνισότητα τῶν εἰσοδημάτων μεταξὺ τῶν ἐργαζομένων σὲ ὠρισμένους κλάδους τῆς οἰκονομίας καὶ ἐκφράζονται τάσεις ὅτι ἐν ὄψει τοῦ προγραμματισμοῦ θὰ πρέπει νὰ μπεῖ «φρένο» στὴν ἐξέλιξη τῶν μισθῶν στοὺς τομεῖς πού εἶναι κάτι παραπάνω ἀπὸ τὸ μίνιμουμ.

Ἐμεῖς διακηρύττουμε ὅτι ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ διακριτικὰ γνωρίσματα τοῦ δημοκρατικοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ, εἶναι ἡ ἄρνηση κάθε αὐθαίρετης καὶ αὐταρχικῆς ἐμπόδισης πάνω στὴν πραγματοποίηση τῆς δίκαιης ἀνταπόδοσης. Μὲ τὴν ἔλλειψη μιᾶς ξεκάθαρης τακτοποίησης τῶν κερδῶν εἶναι ἀπραγματοποίητη μιὰ τακτοποίηση τῶν μισθῶν. Καὶ ὁ οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς ἀποκτᾷ σημασία τότε μόνον, ὅταν τείνει νὰ μετακινήσει τὸ κόστος τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης πάνω στὰ κέρδη καὶ ὄχι πάνω στοὺς μισθοὺς. Ἐπομένως τὸ πρόβλημα θρῖσκεται στὸ ποιά συμφέροντα θὰ πρέπει νὰ κτυπηθοῦν γιὰ νὰ ἐνισχυθοῦν τὰ στρώματα ἐκεῖνα πού εἶναι πιὸ ἀπαραίτητα γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη. Καὶ ὅταν δὲν ἀναγνωρίζεται τὸ κοινωνικὸ περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ προβλήματος καὶ γίνεται προσπάθεια νὰ δοθεῖ λύση μὲ τὰ διάφορα οἰκονομετρικὰ μοντέλλα, τότε δὲν ὑπάρχει διέξοδος.

Οἱ διεκδικήσεις τῶν ἐργαζομένων γιὰ καλλίτερους μισθοὺς εἶναι ἕνα οὐσιαστικὸ μέρος τῆς συνδικαλιστικῆς δράσης καὶ ἡ ὑποτίμηση αὐτοῦ τοῦ παράγοντα ὁδηγεῖ στὴν ἀπουσία μιᾶς δημοκρατικῆς δύναμης, ἀπαραίτητης γιὰ τὸν οἰκονομικὸ προγραμματισμὸ. Τὰ συνδικάτα τῶν ἐργαζομένων θὰ πρέπει νὰ παίξουν ἕναν δραστήριο ρόλο στὸν προγραμματισμὸ καὶ στὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς Ἑλλάδας. Ἐν προκειμένῳ, ὅπως ἐξυπακούεται, πρωταρχικὸ καθῆκον τοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ δὲν θὰ εἶναι ἡ ρύθμιση τοῦ μισθωτικοῦ προβλήματος, καὶ κατὰ συνέπεια ἡ προσπάθεια ρύθμισης τῆς συνδικαλιστικῆς δράσης μόνο μ' αὐτὸ τὸ περιεχόμενο, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο εἶναι ἡ ἐξασφάλιση στὸν τόπο δουλειᾶς καὶ στὴν κοινωνία (κατοικία, κοινωνικὴ ἀσφάλιση, ἐκπαίδευση κλπ.) συνθηκῶν πραγματικῆς καὶ οὐσιαστικῆς ἐλευθερίας, πού ἐξασφαλίζουν ὅλες τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐλεύθερη ἐκφραση τῶν ἰδανικῶν τῶν ἐργαζομένων.

Γιατὶ οἱ αὐξήσεις τῶν μισθῶν, αὐτὲς καθ' ἑαυτὲς, διὰ μέσου μιᾶς αὐξησης τῆς ζήτησης καὶ τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν δὲν μποροῦν αὐτόματα νὰ ἐπιδράσουν πάνω στὴν διαδικασία τῆς παραγωγῆς πού οὐσιαστικὰ ρυθμίζεται ἀπὸ τὰ μονοπώλια καὶ κατὰ συνέπεια νὰ τροποποιήσῃ τὸ σημερινὸ εἶδος ἀνάπτυξης. Φυσικὰ εἶναι γεγονὸς ὅτι οἱ αὐξήσεις τῶν μισθῶν ἀποτελοῦν ἕνα στοιχεῖο πού ὁδηγεῖ στὴν αὐ-

ξηση τῆς πρωταρχικῆς κατανάλωσης καὶ ἡ δράση ποὺ κατευθύνεται ἀπὸ τὰ συνδικάτα γιὰ καλλίτερους μισθοὺς, ἀποτελεῖ ἓνα ἐλατήριο ποὺ τείνει νὰ δημιουργήσῃ ἓνα εὐρύτερο πλαίσιο εἰδῶν κατανάλωσης ποὺ ἀνταποκρίνονται περισσότερο στὶς κοινωνικὲς ἀνάγκες καὶ ὥς ἐκ τούτου προσανατολίζουσι καὶ τὶς ἐπενδύσεις πρὸς μιὰ διαφορετικὴ κατεύθυνση. Οἱ δημόσιες ἐπενδύσεις δὲν πρέπει νὰ στραφοῦν μόνον στὰ ἔργα ὑποδομῆς ποὺ ἀποβλέπουσι στὴν ἀνάπτυξη ὠρισμένων ἐγκαταλελειμμένων περιοχῶν τῆς χώρας, μὰ ἐπιπρόσθετα καὶ στοὺς παραγωγικοὺς κλάδους. Ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριὰ εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἐνίσχυση τῶν δημόσιων ἐπιχειρήσεων ὅχι «γιὰ νὰ περᾶσιν στὰ χέρια τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας», ὅπως ἰσχυρίζονται ὠρισμένοι Ἕλληνες οἰκονομολόγοι, ἀλλὰ γιὰ νὰ μεταβάλλουν τὴν ἀγορὰ σὲ παράγοντα δραστήριο τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης, μὲ προοπτικὴ τὴν προοδευτικὴ μείωση τοῦ ποσοστοῦ συμμετοχῆς τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ τὴν ἔμμεση, ἂν ὅχι ἄμεση, ἐθνικοποίηση τῶν κυριώτερων οἰκονομικῶν μονάδων. Ὅργανο ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ἐπέμβαση στὴν σημερινὴ διαδικασίαν τῆς συσσώρευσης (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπέκταση καὶ ἐνίσχυση τοῦ δημόσιου οἰκονομικοῦ τομέα) εἶναι μιὰ ἀποτελεσματικὴ ἀναδιάρθρωση τοῦ πιστωτικοῦ καὶ χρηματοδοτικοῦ συστήματος.

Ἀντικείμενο τοῦ συστήματος χρηματοδότησης πρέπει νὰ εἶναι πάνω ἀπ' ὅλα ἡ μείωση τῶν μονοπωλιακῶν κερδῶν, τὰ παραιοτικά ἔσοδα καὶ οἱ παράνομες κερδοσκοπίες καθὼς καὶ ἡ πολυτελὴς καὶ ἀντιπαραγωγικὴ κατανάλωση. Ὅσο ἀφορᾷ τὴν ἀναδιάρθρωση τοῦ πιστωτικοῦ τομέα, πρέπει πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ κατεύθυνσή του καὶ ὥς ἐκ τούτου ἡ διάρθρωση τῶν ὀργάνων ποὺ ἐξασκοῦν τὸν ἔλεγχον τῆς πιστωτικῆς πολιτικῆς νὰ εἶναι τέτοια, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται κατὰ τὸν μεγαλύτερον βαθμὸ ἡ συνοχὴ τῶν διαφόρων πηγῶν ἀποταμίευσης, μὲ τὴν παραγωγικὴ δραστηριότητα ποὺ ὑπάρχει στὸ κέντρο τοῦ προγραμματισμοῦ (πρῶτο μέτρο ἡ ἐθνικοποίηση τῆς Ἑθνικῆς καὶ Ἐμπορικῆς Τράπεζας).

Ἀναφέρθηκε καὶ προηγούμενα ὅτι προκειμένου νὰ πραγματοποιηθῇ ἓνας δημοκρατικὸς οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς, βασικὸ ρόλο θὰ παίξει ὁ κρατικὸς καπιταλισμὸς διὰ μέσου εἴτε τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ τῆς δημόσιας συμμετοχῆς στὴν οἰκονομικὴ δραστηριότητα. Φυσικὰ ἐξυπακούεται ὅτι ὁ ρόλος τῶν δημόσιων ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς ἐν γένει κρατικῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος πρέπει νὰ εἶναι σαφῶς ἀντιμονοπωλιακός, μὲ πρωταρχικὸ καθῆκον τὴν ἐκβιομηχάνιση τῆς χώρας μας, τὴν αὐξηση τῶν ἐπενδύσεων ποὺ εὐνοοῦν τὴν ταχεῖαν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη. Ἐπιπρόσθετα νὰ προωθηθῇ μιὰ σωστὴ πολιτικὴ γιὰ τὸ ἀγροτικὸ πρόβλημα ποὺ θὰ φέρει στὴν ἐπαρχίαν τὴν οἰκονομικὴ καὶ

κοινωνικὴ πρόοδο. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ ἡ συνεισφορὰ τῆς κρατικῆς βιομηχανίας θὰ εἶναι ἀποφασιστικὴ γιὰτὶ θὰ ἐξασφαλίσῃ ἐκείνη τὴν αὐξηση τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ζήτησης κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν, τῶν ὁποίων τονίστηκε ἡ ἀναγκαιότητα.

Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς γεωργίας στὴν Ἑλλάδα εἶναι: Χαμηλὴ παραγωγικότητα, χαμηλὸ εἰσόδημα, μετανάστευση, γερασμένη ἢ ἀγροτικὴ δύναμη ποὺ ἀπασχολεῖται στὴν ἐπαρχία, ἀθρόα εἰσδοχὴ τῶν γυναικῶν στὴν παραγωγή. Τὰ κυριώτερα ἐμπόδια ποὺ στέκονται φραγμὸς γιὰ τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνάπτυξη τῆς ἐπαρχίας, εἶναι τὸ ὑπάρχον σύστημα ἰδιοκτησίας (κατακερματισμένος κλῆρος), ἡ κρατικὴ πολιτικὴ ποὺ ἐφαρμόστηκε μέχρι σήμερα, τὸ ὑποανάπτυκτο συνεταιριστικὸ κίνημα. Ἀντικείμενο ἑνὸς δημοκρατικοῦ προγραμματισμοῦ πρέπει νὰ εἶναι (μὲ τελικοὺς σκοποὺς οἰκονομικοὺς, κοινωνικοὺς) ἡ μεταφορὰ τῆς γῆς σ' αὐτοὺς ποὺ τὴν δουλεύουν μὲ συνεταιριστικὴ μορφή, ἡ ἐνίσχυση τῶν ἀγροτικῶν ἐπιχειρήσεων, ὁ συνδυασμὸς τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς μὲ τὸν ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ μετασχηματισμὸ τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων.

Τὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόβλημα στὴν Ἑλλάδα δὲν συνίσταται μόνο στὴν οἰκοδόμησιν νέων σχολικῶν κτιρίων, στὴν αὐξηση τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ στὴν δυνατότητα τῆς νέας γενιᾶς νὰ κατακτήσῃ τοὺς ἀνώτατους βαθμοὺς γνώσης. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἱκανότητα τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, ποὺ πρέπει νὰ πραγματοποιηθῇ διὰ μέσου μιᾶς ὀργανικῆς ἀλλαγῆς τῆς σημερινῆς διάρθρωσης τῶν θεσμῶν, δὲν ἔχει λιγώτερη σημασία. Ἡ οἰκονομικὴ, τεχνικὴ ἐνίσχυση τῶν σχολῶν ποὺ θὰ ἐπιδιώκει τὴν ἀποφοίτηση εἰδικευμένων ἐργατῶν, τεχνικῶν καὶ ποὺ θὰ βρίσκεται σὲ ἀρμονία μὲ τὶς ἀνάγκες τῆς βιομηχανικῆς ἐπέκτασης εἶναι ἀπαραίτητη, γιὰτὶ ἡ ἔλλειψη ἐξειδικευμένης ἐργατικῆς δύναμης (φαινόμενο ἀνησυχιτικὸ στὴν Ἑλλάδα) ἀποτελεῖ οὐσιαστικὸ ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἐκβιομηχάνιση. Ἐν ὅψει τῆς ἐφαρμογῆς οἰκονομικοῦ σχεδίου, ἡ παιδεία θὰ πρέπει νὰ ἐκτιμηθῇ σὰν βασικὸ ὄργανο σχηματισμοῦ τῆς ἀγορᾶς τῆς ἐργασίας· πρᾶγμα ποὺ σημαίνει συνδυασμὸ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος μὲ τὸ οἰκονομικὸ σχέδιο καὶ ἔκφραση ἑνὸς ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος ποὺ διαιώνίζει τὴν ὑποταγὴ τῆς παιδείας στὴν πολιτικὴ ἰδεολογία μιᾶς κοινωνικῆς τάξης. Ὁ δημοκρατικὸς προγραμματισμὸς πρέπει νὰ δημιουργήσῃ ὅλες τὶς ἐγγυήσεις γιὰ μιὰ παιδείαν, ποὺ δὲν μετρίεται μόνον σὲ ὅρους ἐπαγγελματικῆς κατάρτισης, ἀλλὰ ἐκφράζεται στὴν ἱκανότητα ποὺ πρέπει νὰ ἔχει τὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα νὰ σχηματίζει πολίτες ἐλεύθερους, μὲ συνείδηση, πραγματικὰ μέλη μιᾶς δημοκρατικῆς κοινωνίας.

Τέλος, οἱ συνδικαλιστικοὶ ἀγῶνες τῶν ἐργαζομένων ἀποτελοῦν σοβαρὸ στοιχεῖο

τοῦ δημοκρατικοῦ προγραμματισμοῦ πού ἐξασκεῖται σ' ἓνα σύστημα οἰκονομίας καὶ σὲ μιὰ λειτουργία τῆς ἀγορᾶς, πού στὶς συνθήκες τῆς Ἑλλάδας δὲν παρουσιάζεται σὰν πρόβλημα προσδιορισμοῦ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς μονοπωλιακῆς συσσώρευσης, μὰ ἀντίθετα σὰν πρόβλημα πού ἀποβλέπει νὰ θέσει σὲ κίνηση ὄργανα καὶ δυνάμεις πού εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐλέγχουν καὶ νὰ ἐμποδίζουν τὴν μονοπωλιακὴν ἐπέκταση, μὲ τὴν προοπτικὴ μεταφορᾶς τῶν μονοπωλιακῶν συγκροτημάτων στὸν δημόσιο τομέα. Κατὰ συνέπεια, ἡ ἀναγνώριση τῆς λειτουργίας τῶν συνδικάτων στοὺς τόπους δουλειᾶς, στὶς δημόσιες θέσεις πού παρέχουν ἀναγκαῖες ὑπηρεσίες γιὰ τοὺς ἐργαζομένους, ἀποτελοῦν οὐσιαστικὸ μέρος τοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ. Καθορίζοντας σὰν σκοπὸ τοῦ προγραμματισμοῦ τὴν δημιουργία καλλιτέρων συνθηκῶν ζωῆς γιὰ τὶς μεγάλες μάζες τῶν ἐργαζομένων, ἡ ἐπέμβαση τοῦ κράτους στὴν δημόσια ζωὴ πάνω σὲ μιὰ σειρά προβλήματα θεμελιώδους σημασίας γιὰ τὴν οἰκονομική, πολιτική, πολιτιστικὴ ἀνοδο τῶν λαϊκῶν μαζῶν, πρέπει ν' ἀποβλέπει νὰ λύσει τὰ προβλήματα αὐτά, σ' ἓνα δημοκρατικὸ σχέδιο, πού τὸ περιεχόμενό του σὲ γενικὲς γραμμὲς διαγράφτηκε, σύμφωνα μὲ τὴν ἀποστολὴ καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄχι μὲ τὴν λογικὴ τοῦ κέρδους.

Ποιά εἶναι τὰ ὄργανα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θὰ ἐπεξεργασθοῦν καὶ θὰ ἐφαρμόσουν ἓνα οἰκονομικὸ σχέδιο μ' ἓνα πραγματικὰ δημοκρατικὸ περιεχόμενο; Ὁ κ. Ἀγγελόπουλος περιορίζει τὰ ὄργανα αὐτά σὲ μιὰ ἐπιτροπὴ τοῦ προγραμματισμοῦ στὴν ὁποία ἀναγνωρίζει διοικητικὴν αὐτοτέλεια, ἡ ὁποία σκοπὸ θὰ ἔχει νὰ προετοιμάσει τὸ οἰκονομικὸ σχέδιον. Ἀκόμα τὸ ὑπουργεῖο Συντονισμοῦ (διὰ μέσου τῆς Κυβέρνησης) θὰ καταρτίζει «τὸ διάγραμμα τῶν κατευθύνσεων τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς τῆς πολιτικῆς, ὡς καὶ τοὺς ἐν γένει στόχους πού προτίθεται νὰ ἐπιτύχει κατὰ τὴν προσεχῇ δεκαετίαν καὶ τοὺς εἰδικωτέρους κατὰ τὴν πρώτην πενταετίαν». Τέλος τὸ «Ἀνώτατον Συμβούλιον τῶν παραγωγικῶν τάξεων» μὲ τὴν γνωμοδοτικὴν τοῦ λειτουργία, συμπληρώνει τὰ «ὄργανα» πού θὰ ἀναλάβουν νὰ συνεργασθοῦν καὶ νὰ ἐφαρμόσουν ἓνα «δημοκρατικὸ» οἰκονομικὸ σχέδιο.

Ποῦ ὁδηγοῦν σὲ τελευταία ἀνάλυση αὐτὲς οἱ προτάσεις; Πρῶτα ἀπ' ὅλα στὴν κάθετη μείωση τοῦ ρόλου τῆς Βουλῆς μὲ τὶς τεράστιες συνέπειες πού θὰ ἔχει γιὰ τὴν διατήρηση τῶν κοινοβουλευτικῶν θεσμῶν αὐτῶν καθ' ἑαυτῶν. Τὸ Γαλλικὸ πείραμα δὲν ἔχει πείσει κανέναν ὅτι συνοδεύτηκε μὲ τὴν ἐκδημοκρατικοποίησιν τοῦ συστήματος, στὸ σύνολό του. Ἀκόμα καὶ ὁ Bauchet ἀποφάνθηκε ὅτι, ἐκεῖνος πού θὰ ἀποδεχθεῖ τὸ γαλλικὸ σχέδιο, ἀναγκαστικὰ θὰ καταλήξῃ στὸ ὅτι «οἱ θεμελιώδεις ἀνάγκες τοῦ πειραματισμοῦ φαίνεται νὰ ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ κοινοβου-

λευτικὸ καθεστῶς». Καὶ ἐν ὧσιν οἰκονομικοῦ σχεδίου «τὸ κοινοβούλιο διατηρεῖ τὴν ἐλευθερίαν του γιὰ δράσιν στὸ χωρὶ πού δὲν κινδυνεύει νὰ δημιουργήσῃ ἐμπόδια στὸ σχέδιο». Ὅλοι ὁμῶς γνωρίζουν ὅτι ὁ οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς ἀποτελεῖ τὴν «βαθύτερη» ἐπέμβαση τοῦ κράτους στὴν οἰκονομία πού ἐκτείνεται πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν «οἰκονομικὴ» σφαῖρα. Καὶ ὅταν ἐν ὧσιν ἐφαρμογῆς οἰκονομικοῦ σχεδίου καὶ τὸ παραμικρότερο σχέδιο νόμου συνδέεται μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος, τί ἀπομένει γιὰ τὴν Βουλὴ; Ἡ μεταφορὰ τῆς ἐξουσίας ἀπὸ θεσμοὺς ἀντιπροσωπευτικοὺς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας σὲ μὴ ἀντιπροσωπευτικοὺς (Κυβέρνηση, τεχνοκρατικὲς ὑπηρεσίες κλπ.) θὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν διάσταση πού σὲ σημαντικὸ βαθμὸ ὑπάρχει σήμερα στὴν Ἑλλάδα μεταξὺ ἐκτελεστικῆς καὶ νομοθετικῆς ἐξουσίας. Στὴν Γαλλία ὁδήγησε στὸν μαρασμὸ τοῦ Κοινοβουλίου καὶ στὴν ἐπανίδρυση αὐταρχικοῦ, προσωπικοῦ καθεστώτος.

Ἀνώτερο ὄργανο γιὰ τὸν οἰκονομικὸ προγραμματισμὸ πρέπει νὰ εἶναι ἡ Βουλὴ, ἡ μεγαλύτερη συνέλευσις τοῦ ἔθνους. Εἶναι ἐντελῶς ἀπαράδεκτο ἡ ἀντιπροσωπεία ἑνὸς ἔθνους ν' ἀποφασίζει πάνω σὲ μιὰ ὑπουργικὴ ἀνάλυση συντεταγμένη ἀπὸ διάφορα τεχνικὰ γραφεῖα γιὰ τὸ οἰκονομικὸ μέλλον τῆς χώρας. Ἡ Βουλὴ θὰ πρέπει νὰ ἐπεμβαίνει τόσο στὴν ἀρχικὴ ἐπεξεργασία, ὅσο καὶ στὴν τελικὴ φάση τοῦ προγραμματισμοῦ, ἀσκώντας ἔλεγχο στὰ δημόσια ἱδρύματα καὶ ἐπιχειρήσεις, παρακολουθώντας συνεχῶς τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου. Πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτό, παράλληλα μὲ τὸν ὁργανισμὸ τοῦ προγραμματισμοῦ πού πρέπει νὰ δημιουργηθεῖ, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ δημιουργηθοῦν ἐπιτροπὲς τῆς Βουλῆς πού ἔχοντας ἀρμοδιότητα ὅπως ἐκείνων πού δημιουργοῦνται γιὰ τὴν διεξαγωγὴν ἐρευνῶν, θὰ παρακολουθεῖ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαφόρων φάσεων τοῦ οἰκονομικοῦ σχεδίου. Καὶ ἐν προκειμένῳ, τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἐλληνικὸ κοινοβούλιο στερεῖται τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν γιὰ τὴν μελέτη τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας (πρᾶγμα πού δὲν συμβαίνει ἀκόμα καὶ μὲ ἐπιχειρήσεις μεσαίου μεγέθους) δυσκολεύει περισσότερο τὸν ἔλεγχο τῶν κυβερνητικῶν μέτρων. Κατὰ συνέπεια, ἡ Βουλὴ θὰ πρέπει νὰ εἶναι τὸ ὄργανο πού θὰ ἐπεξεργάζεται τὸ οἰκονομικὸ σχέδιο καὶ θὰ ἀφήνῃ τὴν ἐκτέλεσίν του στὰ διάφορα τεχνικὰ ὄργανα. Ἐν προκειμένῳ τὸ κεντρικὸ ὄργανο τοῦ προγραμματισμοῦ θὰ πρέπει νὰ δημιουργηθεῖ, μὲ αὐτόνομη καὶ ἀνεξάρτητη λειτουργία πού θὰ ὑπάγεται στὸν ἔλεγχο τῆς Βουλῆς διὰ μέσου τῶν διαφόρων ἐπιτροπῶν τῆς, θὰ πρέπει νὰ περιλαμβάνει σὰν μέλη του τὴν μεγίστη δυνατὴ ἀντιπροσωπεία τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων, κάθε ὁργάνωσης πού ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν προγραμματισμὸ, ἀντιπροσώπους τῶν ἐπιχειρηματικῶν κλάδων πού θὰ συμμετέχουν ἐνεργῶς στὴν ἐπεξεργασία καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου.

Ἡ ἐφαρμογὴ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ προϋποθέτει ἐπίσης ἀποκέντρωση τῆς ἐξουσίας καὶ δημιουργία ΝΕΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΕΞΟΥΣΙΑΣ, ἀντιπροσωπευτικῶν τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Ἡ κατάρτιση περιφερειακῶν οἰκονομικῶν σχεδίων, ἡ συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων στὴν διοίκηση τῶν ἐπιχειρήσεων δημιουργοῦν σοβαρὲς ἐγγυήσεις γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου. Ἡ αὐτόνομη δράση τῶν νομῶν καὶ τῶν περιφερειῶν τῆς χώρας, ἡ κατοχύρωση τῆς ἀνάπτυξής τους μέσα στὸ γενικὸ πλαίσιο τοῦ οἰκονομικοῦ σχεδίου θὰ πρέπει νὰ κατοχυρωθεῖ καὶ νομοθετικά, ἐπεκτεινόμενη σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα, Δήμους, κοινότητες, συνδικάτα, ἐπιχειρήσεις κλπ. Κατὰ συνέπεια, ὅσο περισσότερο πολλαπλασιάζονται τὰ κέντρα ποὺ ἀναπτύσσουν αὐτόνομη καὶ ἀνεξάρτητη δράση μέσα στὸ γενικὸ πλαίσιο τοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ, τόσο περισσότερο θὰ παγιῶνται ὁ χαρακτήρας τῆς δημοκρατικῆς σχεδιοποίησης.

Καὶ γιὰ νὰ καταλήγουμε, στὴν περίπτωση ποὺ θὰ ἐφαρμοσθεῖ πραγματικὰ ἓνα οἰκονομικὸ σχέδιο, ἡ λειτουργία τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος πρέπει νὰ μελετηθεῖ. Ἀντὶ νὰ ἐξασκεῖ μόνον ἓναν τυπικὸ ἔλεγχο, πρέπει νὰ μετασχηματισθεῖ σ' ἓνα ὄργανο ποὺ ἐργάζεται, ἐπιβλέπει καὶ οὐσιαστικὰ ἐλέγχει τὰ μέτρα ποὺ συνδέονται μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς χώρας. Ἀπαραίτητη ἐπίσης συνθήκη γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ εἶναι ἡ κατὰ ἀποτελεσματικώτερο τρόπο ὀργάνωση τῆς συμμετοχῆς τῶν μαζῶν στὴν διεύθυνση τῶν δημοσίων πραγμάτων. Ἕνας πραγματικὰ δημοκρατικὸς προγραμματισμὸς ἀποβλέπει νὰ ἐκφράζει κατὰ ἀποτελεσματικώτερο τρόπο τὴν λαϊκὴ θέληση, ἐνισχύοντας ἔτσι καὶ τὸ ἀντιπροσωπευτικὸ σύστημα, ἐναντὶ ὠρισμένων «τεχνοκρατικῶν» ἀντιλήψεων ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ παρακμὴ τῶν κοινοβουλευτικῶν θεσμῶν πρέπει νὰ συνοδεύεται μὲ τὴν γραφειοκρατικὴ ἐνίσχυση τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Κλείνοντας αὐτὸ τὸ σημείωμα θὰ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι δὲν ἀναγνωρίζουμε σὰν οἰκονομικὸ πρόγραμμα «ὅποιαδήποτε» ἐπέμβαση τοῦ κράτους στὴν οἰκονομία. Καὶ γιὰ νὰ καταρτισθεῖ ἓνα οἰκονομικὸ σχέδιο χρειάζεται πολιτικὴ σταθερότητα στὴν χώρα,

σαφὴς πολιτικὴ κατεύθυνση γιὰ ἓνα ὀρθολογιστικὸ πρόγραμμα, πραγματικὴ θέληση τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων γιὰ τὴν κατάστροφη τοῦ προγράμματος, ὕπαρξη ἐπαρκῶν τεχνικῶν καὶ στατιστικῶν ἱκανοτήτων γιὰ τὸ σχέδιο, εἰδικὴ διοικητικὴ ὀργάνωση γιὰ τὴν μελέτη τῶν προσημάτων τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης, τέλος εὐρεῖα δημοσιότητα τῶν ὀργάνων τοῦ προγραμματισμοῦ καὶ τοῦ σχεδίου στὸ σύνολό του, μπροστὰ στὸ λαό. Ἡ κατάρτιση «μυστικῶν» οἰκονομικῶν σχεδίων, ποὺ δὲν δημοσιεύονται ἢ δημοσιεύονται «μερικῶς», εἶναι ἀντίθετη μὲ τὸ δημοκρατικὸ πνεῦμα. Εἶναι σὲ θέση αὐτὴ τῇ στιγμῇ ἡ χώρα μας μὲ τὴν σημερινή της πολιτικὴ σύνθεση νὰ προχωρήσει στὴν κατάρτιση οἰκονομικοῦ σχεδίου ὁλοκληρωμένου;

Θὰ πρέπει τέλος πάντων νὰ σταματήσουμε ἐξαπατώντας τὸν λαὸ μὲ τὰ διάφορα «πενταετῆ» προγράμματα καὶ τὰ οἰκονομετρικὰ μοντέλλα. Μποροῦμε νὰ πάρουμε ὠρισμένα «μέτρα» ποὺ θὰ ὀδηγήσουν σὲ μιὰ προσεχῇ κατάρτιση ἑνὸς οἰκονομικοῦ σχεδίου. Τὰ «μέτρα» ὅμως αὐτὰ ἂν προσπαθοῦν νὰ διατηρήσουν τὴν σημερινή διαδικασία τῆς ἀνάπτυξης, ἂν δὲν ἐπέμβουν ἀποτελεσματικὰ στὸν τρόπο πραγματοποίησης τῆς συσσώρευσης, τέλος ἂν δὲν ἔχουν ἀντιμονοπωλιακὸ χαρακτήρα, δὲν θὰ κάνουν τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ ἐνισχύσουν ἓνα σύστημα ἐκμετάλλευσης.

Τὸ πρόβλημα ἔχει μεγάλη θεωρητικὴ σημασία γιὰ τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενο τοῦ προγραμματισμοῦ. Ἀπὸ ὠρισμένους οἰκονομολόγους ποὺ ἐκφράζουν τὴν νεοκαπιταλιστικὴ ἰδεολογία διακηρύσσεται ὅτι ἡ παραγωγή εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ ἡ κοινωνία τὸ μέσο, ἀποβλέποντας σ' ἓναν προγραμματισμὸ ποὺ ἀποκλειστικὰ ἀναλύεται στὴν αὕξη τοῦ εἰσοδήματος. Ἐμεῖς ἰσχυρίζομαστε ὅτι ἡ κοινωνία εἶναι ὁ σκοπὸς μας καὶ ἡ παραγωγή μέσο. Καὶ βλέπουμε τὸν οἰκονομικὸ προγραμματισμὸ ὄχι μόνον ἀπὸ ποσοτικὴ ἄποψη, μὰ μὲ τὸ ποιοτικὸ του περιεχόμενο. Ἡ ἐργατικὴ τάξη τῆς Ἑλλάδας καὶ οἱ ἐργαζόμενοι γενικὰ εἶναι οἱ συνεπέστεροι ὑποστηρικτὲς ἑνὸς δημοκρατικοῦ οἰκονομικοῦ σχεδιασμοῦ.

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΖΑΧΑΡΕΑΣ